

Digitala kränkningar och mobbning

Inledning

Under 2011 fick kommunens Folkhälsosamordnare i uppdrag av Folkhälsorådet att redovisa pågående arbete med att förebygga och minska nätmobbning i Ronneby kommun. Utifrån detta uppdrag gjordes under hösten 2011 en inventering. Enkätfrågor skickades ut till samtliga rektorsområden, närpolisen samt IKT-pedagogerna. Svar inkom från rektorsområdena Kallinge 7-9, Snäckebacken, Kallinge F-6 och Johannishus samt från IKT-pedagogerna och närpolisen. Resultatet sammanställdes i "Nätmobbning - inventering av pågående insatser & förslag till åtgärder".

Parallellt fick IKT-pedagogerna i uppdrag av förvaltningschefen att ta fram en plan över förvaltningens arbete mot *digital* mobbning och kränkning. Planen ska ingå i Utbildningsförvaltningens Övergripande plan mot kränkande behandling och gälla inom Utbildningsnämndens verksamhetsområde.

Syfte

Syftet med detta dokument är att belysa att trakasserier, kränkningar, falska rykten och hot som sker digitalt via Internet och mobiltelefoner inte är en egen form av mobbning. Digitala medier är ytterligare en arena där mobbning kan ske. Detta dokument är därför ingen fristående handlingsplan utan en del av Utbildningsförvaltningens Övergripande plan mot kränkande behandling. Dokumentet ska tydliggöra Utbildningsförvaltningens, IKT-pedagogernas, närpolisens och de enskilda skolornas insatser för att medvetandegöra digitala faror samt förebygga och motverka digital mobbning.

Mål

Att personal, elever och föräldrar erbjuds kontinuerlig och aktuell information om digitala faror samt om det positiva och negativa kring digital teknik.

Att en aktuell extern föreläsare bjuds in vart tredje år för att fortbilda personal.

Att tillhandahålla en digital verktygslåda med relevanta länkar för personal och föräldrar.

Att skapa en dialog mellan närpolisen och IKT-pedagogerna.

Vanligt förekommande begrepp

Det används många olika begrepp för systematiska trakasserier och kränkningar mot en eller flera personer som sker digitalt, det vill säga via sociala medier och chattprogram, e-post, bilder och filmer på Internet samt SMS och MMS via mobiltelefoner (mobiler). Vanligt förekommande begrepp är; digital mobbning, nätmobbning, Internetmobbning och e-mobbning. Begreppet digital mobbning används i detta dokument som ett sammanfattande begrepp för all mobbning som sker med digital teknik.

Det är viktigt att betona att trakasserier, kränkningar, falska rykten och hot som sker digitalt via Internet och mobil inte är en egen form av mobbning utan bara ytterligare en arena där det kan ske, alltså via digitala medier.

Digital mobbning

Digital teknik gör det väldigt enkelt för oss att kommunicera med andra på många olika sätt. Men det finns också baksidor med denna enkla och snabba kommunikation och en av dem är digital mobbning. Det som finns för att vi snabbt och enkelt ska kunna nå vem som helst när som helst används också av mobbaren som slipper stå ansikte mot ansikte med den som blir utsatt. Det gör att det är lättare att använda grova ord, och att uttala starkare hot. Många unga upplever att de är anonyma på nätet och att de därför kan bära sig åt hur som helst. Mobbningen följer också med hem på ett konkret sätt genom mobiler och datorer och sker oftast utanför skoltid. Digital mobbning är sällan anonym eftersom den möjliggör att en mängd information samlas för att konfrontera mobbarna.

SMS, e-post och inlägg på sociala medier, såsom Facebook och andra mötesplatser, är de vanligaste metoderna för digital mobbning. En annan vanlig form är manipulerade eller privata bilder som sprids till en stor publik.

Några exempel:

- ✘ Kränkande eller hotfulla kommentarer/inlägg/svar.
- ✘ Man skriver saker som man inte hade sagt till någon.
- ✘ Man fotograferar utan tillstånd.
- ✘ Man lägger ut eller skickar vidare förnedrande bilder/filmer.
- ✘ Utfrysning genom att alla utom en får e-post eller att man blockerar denne på mötesplatsen.

Digital mobbning skall bemötas och följas upp enligt gällande rutiner för all annan mobbning.

Bakgrund

Nuvarande insatser för att förebygga och minska digital mobbning:

- IKT-pedagogerna informerar och diskuterar i klasser från år 4 samt på föräldramöten, då önskemål finns.
- Närpolisen informerar alla elever och föräldrar i år 7.
- Pedagoger arbetar förebyggande och då behov uppstår.

Representanter för skola, närpolis och CELA har utifrån resultatet i "Nätmobbing - inventering av pågående insatser & förslag till åtgärder" enats om att IKT-pedagogerna ska ta fram en länksamling/verktyslåda till pedagoger och föräldrar med användbara länkar. IKT-pedagoger och närpolis ska erbjuda skolorna fler informationstillfällen enligt förslag:

- ✘ År 5, IKT-pedagogerna informerar elever och föräldrar.
- ✘ År 7, närpolisen informerar elever och föräldrar.
- ✘ År 1 Gy, närpolisen informerar elever utifrån ett rättsligt perspektiv och IKT-pedagogerna utifrån ett etiskt perspektiv.
- ✘ Önskvärt är att aktuell extern föreläsare bjuds in vart tredje år främst i syfte att fortbilda personal.

Närpolis och IKT-pedagoger har tagit fram en föreläsningsplan med ansvarsfördelning och innehåll för år 5, 7 i grundskola/särskola samt för år 1 på Gy/GySär (se sidan 4 i detta dokument). Föreläsningsseriens syfte är att aktualisera digitala faror men främst att medvetandegöra det positiva och negativa kring digital teknik. Polisens erfarenhet är att det är svårt att få föräldrar till informationen i år 7. En annan reflektion är att ungdomar inte anmäler då de är utsatta. Inledningsvis ska polis och IKT-pedagoger besöka varandras föreläsningar.

Resultat

Resultatet av ovan nämnda insatser har mynnat ut i detta dokument samt framtagandet av en digital verktyslåda som ska finnas på www.ronneby.se. Här ska pedagoger hitta goda exempel, lektionsförslag och diskussionsunderlag för det kontinuerliga arbetet med och medvetandegöra eleverna om det positiva och negativa kring digital teknik. Även föräldrar ska här kunna hitta relevant fakta.

Ett annat resultat är den föreläsningsplan som beräknas träda i kraft läsåret 2012/2013. På sida 4 och 5 finns föreläsningsplanen.

Avslutningsvis ska IKT-pedagogerna ut till alla rektorsområden under hösten 2012 för att presentera föreläsningsserien samt den digitala verktyslådan.

Förslag till åtgärd

Varje Likabehandlingsplan bör ha en beskrivning av den enskilda skolans fortlöpande arbete med att förebygga och motverka digital mobbing. Där bör även framkomma att digital mobbing bemöts och följs upp enligt gällande rutiner för all annan mobbing. IKT-pedagogerna kan vara behjälpliga vid framtagandet av denna beskrivning.

Föreläsning för personal, elever och föräldrar i år 5

Ansvar: IKT-pedagogerna

Föräldrar, ca 1,5 timme

Elever, ca 1,5 timme

Samma information vid båda tillfällena

Personal väljer när de är med.

- ✓ Förklaring av begrepp
- ✓ Aktuell statistik
- ✓ Elevers och föräldrars förhållningssätt till digital teknik.
- ✓ Vad gör unga på nätet och varför?
- ✓ Medvetandegöra konsekvenser av sitt agerande.
- ✓ Medvetandegöra faror.
- ✓ Hur gör man för att inte försätta sig i ”farliga” situationer?
- ✓ Bilder
 - Vilken ”bild” ger man av sig själv på nätet?
- ✓ Lösenord
- ✓ Facerape (dataintrång)
- ✓ Personuppgifter
- ✓ Straffbara handlingar
- ✓ Hur gör man när man har blivit utsatt, förföljd eller hotad?
 - Varningstecken
 - Spårbarhet, bevissäkring
- ✓ Facebook
- ✓ Twitter
- ✓ Tips till föräldrar.
- ✓ Litteratur- och länktips

Föreläsning för personal, elever och föräldrar i år 7

Ansvar: Närpolisen

Föräldrar, ca 3 tim (alltid först)

Elever, ca 1,5 tim.

Möjlighet för personal att delta på ovanstående föreläsningar.

Lämplig tid är i slutet av oktober.

- ✓ Dator/sms-mobbning/sms-hot
 - Spara sms/chatt av obehaglig karaktär
- ✓ Dataintrång, fördjupning
 - Låna inte ut mobil
- ✓ Straffmyndiga snart
- ✓ Inse när de själva är brottsoffer
- ✓ Snatteri/stöld (summa, tillvägagångssätt)
- ✓ Hjälpm, moppe, trimning

Vanligt att elev tar kontakt med polisen efter denna föreläsning.

Föreläsningar för personal och elever i år 1 Gy

Ansvar: Polisen och IKT-pedagoger

Externa föreläsare bjuds in.

Föreläsningarna riktas främst till eleverna men möjlighet finns för personal att delta.

Polisens information lämpligast i januari-mars eller då det passar kurser bäst.

Polisen

Internethandel
Bedrägerier
Stöldgods
Sexualbrott
Alkohol, droger

IKT-pedagoger

Digital mobbning
Bilder
Källkritik
Konsekvenser av sitt agerande
Undvika "farliga" situationer
Utsatt, förföljd, hotad
Digitalt beroende

Bjuda in Svenska spel (spelansvar)

Spelmissbruk
Gamblers Anonymous, Karlskrona
Vård, kommunens socialtjänst

Kronofogden, banken

SMS-lån
Internethandel
Bankkonto

Ordlista

Sociala medier/sociala nätverkssajter, ett företag äger servrar och tillhandahåller tjänsten och lagrar informationen, medan användarna själva genererar webbplatsens innehåll genom exempelvis text, bild eller ljud och kommunicerar via den. Exempel på sociala medier är mötesplatser, bloggar/mikrobloggar, Internetforum, wikier, webbplatser för videoklipp (YouTube), chattprogram och webbaserade fotodagböcker.

Sajt, vardagligt ord för webbplats.

Mötesplats/Community, är en mötesplats på Internet, ett socialt nätverk. Ett huvudsyfte är att möjliggöra kontakt med likasinnade. Därför finns det olika möjligheter för användarna att presentera sig med ålder, intressen, bostadsort, eller åsikter. Ofta får man en egen liten minisajt med gästbok, dagbok och ibland chatt. Vanligtvis kan man också se vilka andra personer som är inloggade och besöker sidan. Beroende på inriktning på communityn är det olika tonvikt på dessa tjänster. Exempel är Facebook och Myspace.

Blogg, av engelska *weblog* och svenska *webblogg*, personlig och öppen dagbok eller logg på webben. En typisk blogg består av regelbundna skriftliga inlägg med personligt hållna iakttagelser och synpunkter på dagsaktuella händelser, vanligtvis med länkar till webbsidor, artiklar och bloggar. Bloggens läsare har möjlighet att publicera kommentarer.

Mikroblogg, är en blogg där antalet tecken per inlägg är begränsat. Uppdateringarna kan enkelt göras med mobilt Internet. Den mest framgångsrika mikrobloggen är Twitter där inläggen (tweets) maximalt är 140 tecken, anpassade för att man ska kunna använda SMS.

Forum, virtuell mötesplats där man möts i "rum" som är uppdelade efter kategori, ålder, intresse städer osv. Exempel på ett forum är Flashback.

Wiki, från hawaiiska wiki som betyder snabb, är en sökbar webbplats där sidorna enkelt och snabbt kan redigeras av besökarna själva. Ändringar publiceras omedelbart, utan att fördröjas av granskningsförfaranden. Ordet wiki åsyftar oftast en wiki med fritt och öppet innehåll som är tillgänglig för allmänheten och där man hjälps åt att skriva och förbättra sidornas innehåll. Exempel på en sådan är Wikipedia, världens största uppslagsverk.

Chattprogram, från engelskans chat småprata, är utbyte av korta snabb-meddelanden, vanligen via Internet. Utmärkande för chatt, till skillnad från användning av e-post, är att alla som deltar sitter vid sin dator samtidigt. Man skriver korta meddelanden, som visas direkt på skärmen för alla deltagare. De mest kända är förmodligen MSN Messenger, ICQ och Windows Live Messenger.

Webbaserad fotodagbok, är en community där personer kan ladda upp foton och presentera dessa och sig själv för andra medlemmar. Ett exempel är Dayviews som tidigare hette Bilddagboken. Den 1 januari 2010 innehöll Dayviews mer än 268 000 000 bilder.

SMS/MMS

SMS, short message service, teknik för överföring av korta textmeddelanden (upp till 160 tecken) i första hand mellan mobiltelefoner.

MMS, multimedia messaging service, teknik för överföring av multimediedelanden i form av digitala bilder, musik, text och videosekvenser mellan mobiltelefoner.

Högekonsumenter av internet, Medierådet definierar barn och unga som uppger att de tillbringar mer än tre timmar per dag med tv-tittande, dator-/tv-spel, internetanvändning eller mobilanvändning som högekonsumenter.

Blockera, hindra önskad person att se vad man skriver eller ta kontakt på en mötesplats.

Underlag lokal och nationell statistik

Elevenkäten Hälsa och trivsel i grundskolan

Årligen genomför Utbildningsförvaltningen elevenkäten Hälsa och trivsel i grundskolan.

Mellan 6 % (pojkar åk 6) och 18 % (flickor åk 9) upplever att de är mobbade eller utfrysta av andra elever.

2011 kompletterades enkäten med frågan *Har du under det senaste läsåret utsatts för mobbning, hot eller trakasserier via mobiltelefon och eller Internet (sms, msn, mail eller liknande)?*

I åk 6 svarar 7 % av pojkarna att de har upplevt detta, någon/några gånger, 1-3 gånger per månad. Av flickorna är det 19 % som har upplevt samma sak med den skillnaden att 2 % upplever att de utsätts minst en gång i veckan.

I åk 9 svarar 11 % av pojkarna att de upplevt detta, varav 2 % minst en gång i veckan. 27 % av flickorna svarar samma sak varav 1 % minst en gång i veckan.

Nationell statistik

Följande text och diagram är hämtade från Statens Medieråds rapport *Ungar & Medier 2010*.

Den är en uppföljning av Ungar & Medier 2005, 2006 och 2008. För fjärde gången har 2 000 barn och unga mellan 9 och 16 år samt 2 000 föräldrar tillfrågats om ungas medie-varld. Ungar & Medier 2010 visar att internetanvändningen ökat markant och nu omfattar nästan alla 9–16-åringar.

Statens medieråd

<http://www.statensmedierad.se>

Ungar & Medier 2010

<http://www.statensmedierad.se/Publikationer/Produkter/Ungar--Medier-2010>

Ungar & Medier 2010 (PDF)

http://www.statensmedierad.se/upload/Rapporter_pdf/Ungar_&_medier_2010.pdf

En dator är idag vanligare än en tv på det egna rummet. Det gäller främst ungdomar och pojkar, även om könsskillnaden har minskat.

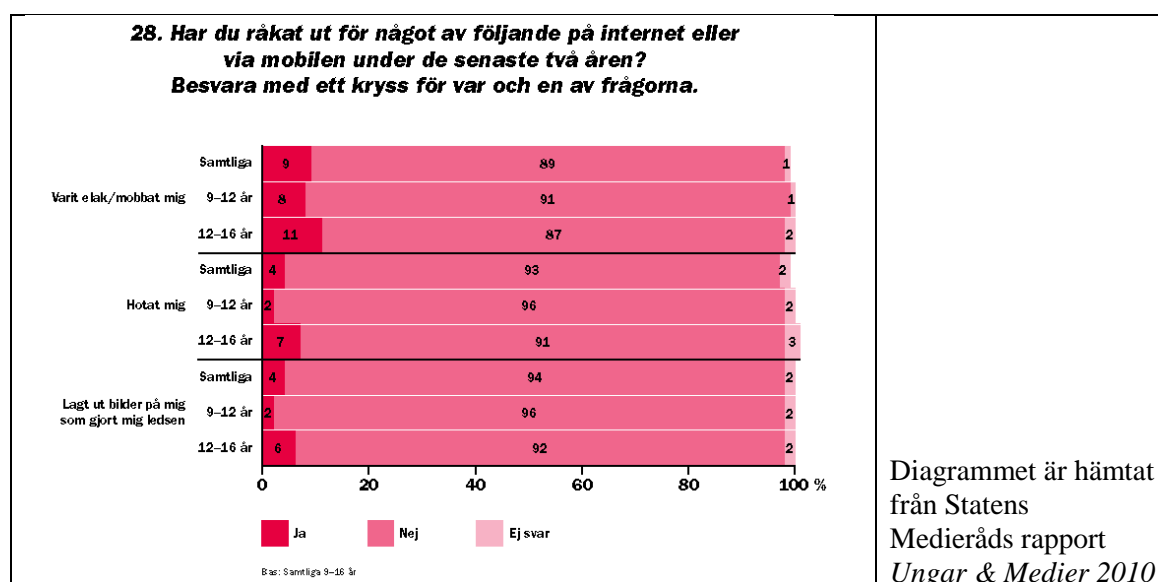
Internetanvändningen har ökat kraftigt sedan 2008. I dag använder 95 % av barn mellan 9 och 12 år och 98 % av unga mellan 12 och 16 internet på fritiden. De vanligaste aktiviteterna bland 9–12-åringar är att spela spel (80 %), titta på filmklipp (70 %) och chatta (46 %). Unga mellan 12 och 16 år tittar på filmklipp (75 %), chattar (70 %) och umgås på sociala sajter (68 %).

Könsskillnader i medievanor ökar ju äldre barnen blir. Överlag är flickor mer kommunikativa i sin användning av internet och mobiltelefoni genom att chatta, umgås på sociala sajter och läsa bloggar, medan pojkar är betydligt mer intresserade av att spela dator- och tv-spel och titta på filmklipp.

E-post och chatt har minskat markant och istället använder 2/3 sociala nätverkssajter. Möten med kompisar fysiskt har minskat och umgänget via nätet har ökat. De vanligaste sociala sajterna för 12–16-åringar är Facebook, Bilddagboken (heter Dayviews idag) och MSN. *E-mobbningen minskar, men fler uppger att de drabbats negativt av att någon lagt ut bilder på dem. Flickor uppger detta i högre grad än pojkar.*

- Det är intressant att ökningen av sajter som Facebook, där man är mindre anonym som användare, verkar föra med sig att mobbningen minskar, säger Ann Katrin Agebäck, kanslichef på Medierådet. Spridningen av kränkande bilder är däremot ett ökande problem och något som alla bör prata med sina ungdomar om.

Föräldrarnas svar stämmer förvånansvärt väl överens med barnens uppgifter. Överlag är föräldrarna positivt inställda till medier.

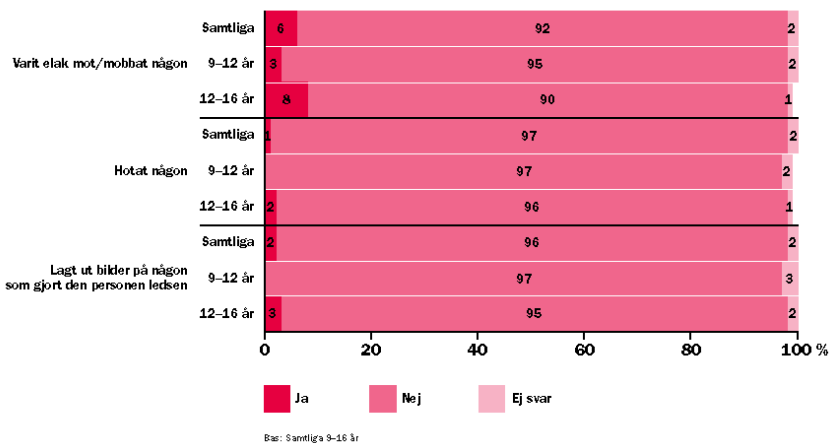


När det gäller mobbning visar diagrammet att 9 % svarar att de någon gång har råkat ut för detta. Fördelat på ålder syns det att det är vanligare att unga har blivit utsatta (11 %) jämfört med barn (8 %).

Det framträder också signifikanta könsskillnader. Det är vanligare att flickor har blivit mobbade (13 %) än pojkar (7%). Det finns också en signifikant skillnad när det gäller högkonsumenter av internet (15 %) och mobiltelefoni (15%) som i högre grad än genomsnittet uppger att de råkat ut för detta. Detta bör till viss del ha att göra med deras större användning av dessa medieformer då en större exponering medför större risk för negativa erfarenheter.

Högkonsumenter av internet och mobiltelefoni förefaller vara mer utsatta än genomsnittet. Jämfört med studien 2008 har utsattheten för både hot och mobbning minskat medan att någon lagt ut bilder som gjort respondenten ledsen har ökat, från 2 % 2008 till 4 % 2010. Detta torde bero på den ökade användningen av både mobiltelefoner med kamera och av sociala sajter.

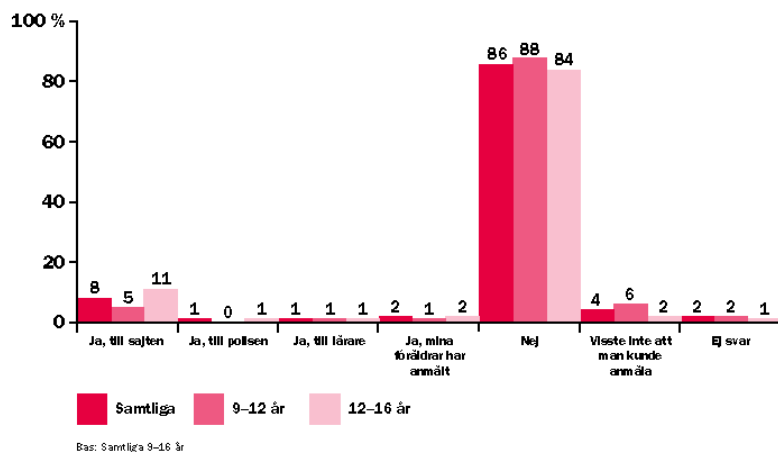
29. Har du själv gjort något av följande på internet eller via mobilen under de senaste två åren? Besvara med ett kryss för var och en av frågorna.



Diagrammet är hämtat från Statens Medieråds rapport *Ungar & Medier 2010*

Resultaten påminner om de svar som gavs på frågan om de själva blivit utsatta, fast med lägre andelar. Upplevelsen av att kränkas är ju subjektiv och behöver inte uppfattas som en sådan av den som utför den. Som tidigare konstaterats är det relativt få som har haft negativa upplevelser på nätet. Om man ändå råkat ut för något sådant finns det flera olika sätt att agera.

30. Har du någon gång gjort en anmälan om något som inträffat på nätet?



Diagrammet är hämtat från Statens Medieråds rapport *Ungar & Medier 2010*

Merparten (86 %) svarar att de inte har gjort någon anmälan. De som svarar att de har anmält, har då vanligen anmält det inträffade till sajten (8 %). När den absoluta majoriteten svarar på ett enhetligt sätt blir det naturligt inga större skillnader mellan olika delmålgrupper. Vi kan se att det är något vanligare bland unga och bland flickor att de anmäler. Detta kan säkert delvis förklaras av en högre användning av internet, liksom det faktum att högkonsumenter av internet och mobil också anmält till sajten oftare än genomsnittet.

De 12 % som svarade att de hade anmält fick följdfrågan om de hade fått någon hjälp av den de anmälde till. 46 % svarar att de har fått hjälp, men det är nära nog lika många (32 %) som svarar att de inte har fått det och 22 % svarar att de inte vet om de fått hjälp eller inte. Det finns inga markanta skillnader mellan de olika delmålgrupperna. Även om det säkert är svårt att fastställa handling, orsak och utförare, är det anmärkningsvärt att inte ens hälften av de som har gjort en anmälan klart kan säga att de har fått hjälp.